

LAUREA

Henkilöturvallisuusopas valtionhallinnon käyttöön

Lauttamus, Samu

2010 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Henkilöturvallisuusopas valtionhallinnon käyttöön

Lauttamus Samu
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2010

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara
Turvallisuusalan koulutusohjelma

Tiivistelmä

Lauttamus Samu

Henkilöturvallisuusopas valtionhallinnon käyttöön

Vuosi	2010	Sivumäärä	33
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyöni aihe on valtionhallinnon käyttöön soveltuvan henkilöturvallisuusoppaan laatiminen. Opas on toteutettu valtioneuvoston kanslian valmiuosaston turvallisuuspalvelut -yksikön toimeksiantotyönä. Työn merkittävyyttä on lisännyt se, että Valtioneuvostotasolla vastaavanlaista henkilöturvallisuusopasta ei ole ollut aiemmin käytössä.

Henkilöturvallisuusopas on erityisesti korkeassa asemassa toimiville virkamiehille tarkoitettu tietopaketti, joka tarjoaa tietoa, neuvoja ja ohjeita liittyen henkilöturvallisuuden keskeisiin aihealueisiin kuten kodin ja perheen turvallisuuteen, työpaikan turvallisuuteen, matkustus-turvallisuuteen ja tietoturvallisuuteen. Oppaassa on pyritty henkilökohtaisen tason opastamiseen valittujen aihealueiden näkökulmasta. Oppaan loppuun on koottu ohjeita erilaisten uhkatilanteiden varalle.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen toimeksiannosta toteutettu kehittämistehtävä, joka toteutettiin toimeksiantajan vaatimusten, tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Työssä minun työosuuteni oli suunnitella ja tuottaa henkilöturvallisuusoppaan sisältö kohderyhmän tarpeita palvelevaksi. Oppaan sisältötarpeiden selvittämisen ja aineiston keräämisen apuna on käytetty tutkimuksellisia menetelmiä. Kehittämistehtävän aikana on haastateltu kohderyhmän edustajia ja oppaan aihealueen asiantuntijoita. Oppaan sisältö on rakentunut hyödyntämällä vertailukohteeksi valitun turvallisuusoppaan sisältöä ja eri lähteiden kautta kerättyä aineistoa.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta, tuotoksesta eli henkilöturvallisuusoppaasta ja sen laatimista kuvaavasta raportista. Tässä raportissa kuvataan henkilöturvallisuusoppaan laatimisprosessi, joka on esitetty ajallisessa etenemisjärjestyksessä. Laaditun henkilöturvallisuusoppaan sisällysluettelo on tämän raportin liitteenä.

Asiasanat: Henkilöturvallisuusopas, kehittämistehtävä, prosessi

Laurea University of Applied Sciences
 Laurea Leppävaara
 Security Management Programme

Abstract

Lauttamus Samu

Personnel security guide for governmental use

Year	2010	Pages	33
------	------	-------	----

The main objective of the thesis is to create a personnel security guide for governmental use. The topic of the thesis was provided by the Government Security Services, which functions under the Preparedness Department of the Prime Minister's Office. The subject of the thesis was considered significant, because the guide was the first of its kind created on the governmental level.

The personnel security guide is especially designed for high-profile governmental officials. The guide provides information, recommendations and directions for the most essential issues of personnel security, such as security at home, security at workplace, travel security and information security. The purpose was to provide guidance on the above-mentioned security-related contexts at a personal level.

The thesis can be described as a functional development assignment. The guide was developed according to the demands, needs and expectations given by the Government Security Services. The writer's contribution to the development assignment was to design and produce the content of the guide. The content was created by utilizing public sources. Interviews were also used to investigate the needs of the target group.

The thesis consists of two sections. The first section is the personnel security guide. The second section is this report, which describes the process of creating the guide. The process is described in terms of a number of stages of the assignment. The table of contents of the guide is at the end of the report.

Keywords: Personnel security guide, assignment, process

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Työn tausta	6
1.2	Työn tarkoitus ja tavoitteet	7
1.3	Työn rajausta	7
2	Toteutustapa ja menetelmien valinta	8
3	Henkilöturvallisuusoppaan laadintaprosessin kuvaus	9
3.1	Prosessin käynnistyminen	10
3.2	Aineiston kerääminen ja menetelmät	12
3.2.1	Kirjallisuuskatsaus	12
3.2.2	Haastattelut	14
3.3	Toteutusvaihe	17
3.3.1	Oppaan rakentuminen	18
3.3.2	Oppaan aihealueiden suunnittelu ja valinta	18
3.3.3	Tekstin suunnittelu	19
3.3.4	Tekstin toteutus	20
3.3.5	Viimeistely ja luovutus toimeksiantajalle	21
4	Henkilöturvallisuusoppaan lyhyt esittely	21
5	Arviointi	22
5.1	Tuotoksen arviointi	22
5.2	Prosessin arviointi ja pohdinta	23
	Lähteet	27
	Kuvaotsikkoluettelo	28
	Liite 1: Henkilöturvallisuusoppaan sisällys	29
	Liite 2: Näytteet oppaan sisällöstä	32

1 Johdanto

Opinnäytetyöni oli laatia valtionhallinnon käyttöön soveltuva henkilöturvallisuusopas. Opinnäytetyöni oli luonteeltaan toiminnallinen ja vahvasti työelämälähtöinen kehittämisestä, joka toteutettiin toimeksiantajan asettamien vaatimusten, tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Opinnäytetyöni koostui kahdesta osiosta: henkilöturvallisuusoppaasta ja sen laatimista kuvaavasta opinnäytetyöraportista. Tässä raportissa kuvataan miten opinnäytetyöni tuotos eli henkilöturvallisuusopas toteutettiin.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Valtioneuvoston kanslian valmiuosaston turvallisuuspalvelut -yksikkö. Valtioneuvoston kanslia on pääministerin johdolla toimiva ministeriö, joka vastaa hallitusohjelman toimeenpanon valvonnasta ja avustaa pääministeriä valtioneuvoston johtamisessa. Valtioneuvoston kanslia turvaa myös kaikissa oloissa pääministerin ja hallituksen toimintaedellytykset. Valmiuosaston turvallisuuspalvelut -yksikön tehtävänä on valtioneuvoston ja sen jäsenten turvallisuus, kriisi johtaminen, tilannekuvatoiminta sekä valmiussuunnittelu. (Valtioneuvoston kanslia 2010)

Raportin alussa on kuvattu työn taustoja, tarkoitusta, tavoitteita sekä aiheen rajausta. Tämän jälkeen on kuvattu kuinka henkilöturvallisuusoppaan laadintaprosessi eteni opinnäytetyön aikana. Raportissa on kuvattu käytetyt menetelmät ja prosessin vaiheet. Raportin lopussa on arviointi opinnäytetyöstä sekä lyhyt esittely henkilöturvallisuusoppaasta.

1.1 Työn tausta

Opinnäytetyöni sai alkunsa työharjoitteluni aikana, jota olin suorittamassa Valtioneuvoston kanslian Valmiuosaston turvallisuuspalvelut -yksikössä. Harjoittelun aikana esimiesteni kanssa käymien keskustelujen yhteydessä ilmeni tarve erityisesti korkeassa asemassa toimiville virkamiehille suunnatun henkilöturvallisuuteen painottuvan turvallisuusoppaan laatimiselle.

Alun perin henkilöturvallisuusoppaan laatiminen määritettiin minulle yhdeksi työharjoittelu-projektiksi, mutta heti alkukartoituksen jälkeen totesin aiheen sopivan myös opinnäytetyöksi. Ehdotin esimiehilleni, että voisin tehdä aiheesta mieluummin opinnäytetyön, koska minulta puuttui opinnäytetyöaihe ja kyseinen aihe vaikutti erittäin mielenkiintoiselta ja täyttävän myös ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle asetetut vaatimukset. Ammattikorkeakouluasetuksen mukaan opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojään ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä (Ammattikorkeakouluasetus 352/2003). Tässä opinnäytetyössä oli kyse hyvinkin käytännönlä-

heisestä ja työelämän tarpeita palvelevasta asiantuntijatehtävästä, jonka tavoitteena oli luoda toimeksiantajan tarpeisiin soveltuva turvallisuusopas.

1.2 Työn tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli laatia toimeksiantotyönä valtionhallinnon käyttöön soveltuva henkilöturvallisuusopas.

Ensisijaiseksi oppaan kohderyhmäksi toimeksiantaja määritteli valtioneuvoston piirissä toimivan ylimmän virkamieskunnan eli ministerit, kansliapäälliköt, valtiosihteerit ja osastopäälliköt sekä heidän avustajat. Työn toimeksiantaja päätti kuitenkin jättää kohderyhmän väljäksi, jotta opas olisi käytettävissä myös muissa valtionhallinnon tehtävissä toimivilla henkilöillä.

Työn tärkeimmäksi tavoitteeksi asetettiin kohderyhmäksi valittujen henkilöiden turvallisuustietoisuuden kehittäminen oppaan avulla ja siten kohderyhmään kohdistuvien riskien pienentäminen. Oppaan konkreettisemmaksi tavoitteeksi määritettiin, että sen avulla pyritäisiin tarjoamaan turvallisuustietoa ja ohjeita erityisesti korkeassa asemassa toimivien virkamiesten tarpeisiin ja siten parantamaan kohderyhmän turvallisuutta.

Oppaan sisällölle asetettiin laadulliset ja kehittämistehtävälle aikataululliset tavoitteet. Laadullisiksi tavoitteiksi toimeksiantaja määritteli, että oppaan tuli olla kohderyhmälähtöinen, sisällöltään korkeatasoinen ja selkeä. Oppaan sisällön tuottamisessa tuli huomioida kohderyhmän tarpeet ja toimenkuva. Toimeksiantaja toivoi, että oppaan tuli tarjota pelkkien ohjeistusten lisäksi myös käytännön turvallisuusvinkkejä käsiteltävistä aihealueista. Aikataululliseksi tavoitteeksi asetettiin, että opas valmistuisi syyskuun loppuun mennessä.

1.3 Työn rajaus

Oppaan laadintaprosessiin ja oppaan sisältöön liittyvät rajaukset tehtiin toimeksiantajan kanssa yhdessä. Merkittävin rajaus minun työosuudessani koko oppaan laatimisprosessissa oli se, että minun tehtäväni oli suunnitella, koota ja tuottaa oppaan tekstisisältö. Oppaan graafinen suunnittelu ja toteutus sekä oppaan julkaisu määritettiin toimeksiantajan tehtäviksi. Rajaus tehtiin, koska koko oppaan laatimisprosessin toteuttaminen opinnäytetyönä ei olisi ollut opiskelijan opinnäytetyölle määritetyn työmäärän mukainen. Lisäksi totesimme, ettei minulla ollut tarvittavaa ammatillista osaamista oppaan ulkoasun ja graafisen ilmeen luomiseksi.

Tästä syystä päätimme rajata minun työosuuttani oppaan laatimisprosessissa siten, että minun tärkein tehtäväni oli suunnitella ja tuottaa oppaan asiasisältö eli tekstiosuus. Oppaan graafisen ulkoasun suunnittelu ja toteutus päätettiin teettää Valtioneuvoston kanslian viestintäyksikön graafisella suunnittelijalla oppaan tekstiosuuden valmistuttua. Myös oppaan painatus ja julkaisu rajattiin pois minun työosuudestani ja nämä vaiheet jätettiin niin ikään työn toimeksiantajan tehtäväksi.

Oppaan sisältöä rajattiin siten, että lähestymisnäkökulmaksi valittiin henkilöturvallisuus security -näkökulmasta. Lähestymisnäkökulman rajausta tehtiin, koska yleisestä turvallisuusoppaasta olisi tullut aihealueiltaan liian laaja ja tällöin myös oppaan laatimisprosessille asetettuihin tavoitteisiin pääseminen olisi saattanut heikentyä. Liian laajan ja yleisellä tasolla olevan oppaan ei uskottu tavoittavan myöskään kohderyhmää tavoitteiden mukaisesti.

2 Toteutustapa ja menetelmien valinta

Opinnäytetyöni oli luonteeltaan toiminnallinen ja työelämälähtöinen. Vilkan ja Airaksisen mukaan (2003) toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote. Toteutustavalla tarkoitetaan keinoja, jolla tuotos toteutetaan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei Vilkan ja Airaksisen (2003, 56) mukaan tarvitse välttämättä käyttää lainkaan varsinaisia tutkimuksellisia menetelmiä, vaan tutkimuksellinen selvitys kuuluu heidän mukaansa jo toiminnallisen työn toteutustapaan.

Tässä opinnäytetyössä laadittu henkilöturvallisuusopas oli opinnäytetyön lopputuote. Oppaan työmenetelminä päätin käyttää kirjallisuuskatsausta sekä haastattelua. Kirjallisuuskatsauksen avulla oli mahdollista kerätä järjestelmällisesti ja analyttisesti oppaaseen soveltuvaa lähteaineistoa. Haastattelua päätin käyttää työssäni, koska tavoitteena oli tuottaa korkeatasoinen ja kohderyhmälähtöinen turvallisuusopas. Haastattelun avulla oli mahdollista kerätä laadullista tietoa kohderyhmän tarpeista. Haastattelun avulla on myös Ojasalon ym. (2009) mahdollista saada kerätyksi uusia näkökulmia, mikäli kehittämiskohde on vähän tutkittu. Selkeä tutkimusongelma oppaan laatimisessa oli se, että kohderyhmän tarpeet oppaan sisällön suhteen eivät olleet riittävän hyvin tiedossa. Tässä kehittämistehtävässä oli tärkeää pyrkiä selvittämään kohderyhmän tarpeet oppaan sisällön suhteen. Vilka ja Airaksinen (2003, 57) toteavat myös, että yksi yleinen syy käyttää selvitystä on se, että tuotoksesta halutaan kohderyhmälähtöinen ja kohderyhmän tarpeista tiedetään hyvin vähän. (Ojasalo ym. 2009, 95)

Valittujen menetelmien avulla oli tarkoitus saada tarkempaa tietoa kohderyhmän tarpeista oppaan sisällön suhteen, hyödyntää asiantuntijoiden apua oppaan laatimisessa sekä kerätä lähdemateriaalia oppaan sisältöä varten. Menetelmien avulla kerätyn tiedon tarkoituksena oli

muodostaa tietoperusta oppaan varsinaista toteutusvaihetta varten. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56).

Selvää oli kuitenkin se, että tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmiä tuli käyttää huomattavasti väljemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, koska liian laaja tutkimuksellinen selvitys olisi tehnyt opinnäytetyöstäni liian raskaan. (ks. Vilkkä & Airaksinen, 2003, 57). Menetelmien käyttö on esitelty luvussa 3.2.

3 Henkilöturvallisuusoppaan laadintaprosessin kuvaus

Tässä kappaleessa on kuvattu miten henkilöturvallisuusoppaan laadintaprosessi eteni alustavasta suunnitelmasta lopulliseksi henkilöturvallisuusoppaaksi. Prosessi on kuvattu pääosin ajallisessa etenemisjärjestyksessä.

Henkilöturvallisuusoppaan laatimisessa oli kyse kehittämistyöstä, koska työn tarkoituksena oli laatia uudenlainen turvallisuusopas toimeksiantajan tarpeisiin. Kaikenlainen kehittämistyö voidaan jäsentää muutostyön prosessiksi (Ojasalo ym. 2009, 23). Henkilöturvallisuusoppaan laatimisprosessia lähestyin kehittämistehtävänä ja etenin siinä Ojasalon ym. (2009, 23) kuvaaman muutostyön prosessin mukaisesti. Tätä kehittämistyön prosessimallia sovelsin työhöni sen lähtökohtien ja luonteen mukaisesti. Tässä kehittämistehtävässä tarkastelu ja eteneminen selkeän prosessin kautta auttoi toimimaan järjestelmällisesti ja huomioimaan ne asiat, jotka oli toteutettava ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä.

Kehittämistehtävää ohjasi tutkimuksellinen kehittämisote. Tutkimuksellisuus ilmenee Ojasalon ym. (2009) mukaan kehittämistehtävässä esimerkiksi siten, että kehittämisen tueksi kerätään systemaattisesti ja kriittisesti arvioimalla tietoa monipuolisesti erilaisilla menetelmillä käytännöstä ja teoriasta. (Ojasalo ym. 2009, 18).

Kuvassa 1 on esitetty henkilöturvallisuusoppaan laatimisprosessin vaiheet kehittämistehtävän toimeksiannosta oppaan luovutukseen toimeksiantajalle. Vaiheet on kuvattu aikajanalla.

Kuva 1: Laadintaprosessin kuvaus

Kehittämistehtävä jakautui selkeästi kolmeen erilliseen, mutta toisiaan täydentävään prosessin vaiheeseen: suunnitteluvaiheeseen, toteutusvaiheeseen ja arviointivaiheeseen. Kehittämistehtävä oli hyvä jakaa prosessimallin mukaisesti eri vaiheisiin kokonaiskuvan saamiseksi, vaikka käytännössä se ei etenisikään täysin suunnitellun mallin mukaisesti. Ojasalon ym. (2009) mukaan prosesseissa palataankin usein taaksepäin ja edetään edestakaisin eri vaiheiden välillä. Näin kävi myös tässä kehittämistehtävässä. Jako vaiheisiin helpotti kuitenkin työnsäni etenemistä ja paransi työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Eri vaiheet täydensivät lopulta toisiaan, koska esimerkiksi toteutusvaiheessa jouduin jatkuvasti palaamaan suunnitteluvaiheessa määritettyyn työn tarkoitukseen ja työlle asetettuihin tavoitteisiin sekä arvioimaan valitsemiani menetelmiä ja niiden soveltuvuutta tähän tehtävään tiedon keräämisen välineinä. (Ojasalo ym. 2009, 23)

Oppaan laatimisprosessin ensimmäinen vaihe oli suunnitteluvaihe, johon kuului toimeksiannon virallinen vastaan ottaminen. Suunnitteluvaiheessa määritettiin työn tarkoitus, tavoitteet ja tehtiin rajaukset. Kehittämistehtävän määrittelyn jälkeen valitsin työlle sopivat tutkimusmenetelmät. Toinen vaihe oli varsinainen henkilöturvallisuusoppaan toteutusvaihe, joka koostui tutkimusmenetelmien käyttämisestä, oppaan tekstisisällön suunnittelusta ja toteutuksesta. Viimeinen vaihe oli oppaan laatimisprosessin arvioiminen. Kuvassa 1 on esitetty laatimisprosessin vaiheet, johon on lisätty myös suunnittelupalaverissa asetetut aikataulutavoitteet ajanalle laatimisprosessin kokonaiskuvan saamiseksi.

Seuraavissa luvuissa on kerrottu tarkemmin henkilöturvallisuusoppaan laatimisprosessin vaiheista ja siitä miten ne toteutuivat prosessin edetessä.

3.1 Prosessin käynnistyminen

Henkilöturvallisuusoppaan laatimisprosessi käynnistyi suunnittelupalaverilla, joka oli osa suunnitteluvaihetta. Palaveri pidettiin huhtikuussa 2010. Suunnittelupalaverissa kehittämistehtävän lähtökohtia kuten työn tarkoitusta, tavoitteita ja kohderyhmää tarkennettiin sekä työn laatimisvastuut ja vaiheet määritettiin. Oppaalle valittiin vertailukohde ja myös oppaan alustavat aihealueet määritettiin tässä palaverissa. Suunnittelupalaverissa oli mukana minun lisäksi Valtioneuvoston turvallisuusjohtaja Timo Härkönen ja turvallisuuspäällikkö Heikki Hovi.

Oppaan laatimisessa ja siinä käsiteltävien aihealuekokonaisuuksien valinnassa päätettiin käyttää vertailukohteena Ruotsin suojelupoliisin (Säkerhetspolisens) julkaisemaa henkilöturvallisuuteen painottuvaa opasta: Personlig säkerhet. Edellä mainittu teos valittiin vertailukohdeksi, koska opas oli laadittu pitkälti samasta näkökulmasta ja vastaavalle kohderyhmälle

kuin tämäkin opas oli tarkoitus suunnata. Tämän oppaan sisältämät aihealueet vastasivat myös sitä mitä tähän oppaaseen haluttiin sisällyttää.

Oppaassa käsiteltäviksi pääaihealuekokonaisuuksiksi määritimme vertailukohteeksi valitun oppaan sisältöä mukaillen seuraavat: turvallinen liikkuminen työpaikan ulkopuolella, työpaikan turvallisuus, kodin ja perheen turvallisuus, matkustusturvallisuus ja tietoturvallisuus. Oppaan loppuun toimeksiantaja toivoi laadittavan ohjeita sekä tarkistuslistoja erilaisten uhkatilanteiden varalle. Matkustusturvallisuusosio ja ohjeet erilaiset uhkatilanteiden varalle nähtiin erityisen tärkeiksi osioiksi tässä oppaassa.

Työn arvioinnin sovittiin tapahtuvan siten, että oppaan valmistuttua toimeksiantaja arvioi tuotoksen eli oppaan laadullisten tavoitteiden saavuttamisen ja opiskelija arvioi kehittämissä tehtävissä sekä opinnäytetyöprosessissa onnistumista. Opinnäytetyön työelämän ohjaajaksi määritettiin turvallisuuspäällikkö Heikki Hovi.

Viimeiseksi suunnittelupalaverissa sovittiin oppaan toteutukseen liittyvistä työskentelytavoista. Toimeksiantaja määrittä, että oppaan tuli perustua pääosion julkisiin lähteisiin, koska oppaasta oli tarkoitus tehdä julkinen. Oppaasta oli kuitenkin tarkoitus tehdä kohderyhmälähtöinen ja tästä syystä totesimme, että tietoa oppaan sisällön tarpeista olisi hyvä kerätä myös kohderyhmältä itseltään. Esitin suunnittelupalaverissa, että käyttäisin kehittämissä tehtävissä tutkimuksellisinä menetelminä kirjallisuuskatsauksen lisäksi myös haastattelua. Esitykseni hyväksyttiin ja suunnittelupalaverissa kartoitimme jo alustavia haastateltavia henkilöitä, jotka voisivat asiantuntemuksellaan tuoda lisäarvoa oppaan laatimisprosessiin.

Toimeksiantaja esitti toiveeksi, että pyrkisin haastattelemaan ainakin yhtä kohderyhmän edustajaa aihealueen asiantuntijoiden lisäksi. Toimeksiantaja ehdotti, että haastattelisin Valtiosihteeri Risto Volasta, koska hänellä todettiin olevan hyvä käsitys kohderyhmän tarpeista oppaan suhteen. Valtiosihteeri oli samalla myös kohderyhmän edustaja.

Oppaan toteutusvaiheen etenemisen sovimme tapahtuvan siten, että tekisin seuraavaksi esityksen toimeksiantajalle oppaan sisällysluettelosta. Toteutusvaiheen sovimme tapahtuvan ohjatusti siten, että jokaisen oppaan pääaihealueen kirjoittamisen jälkeen käyn ohjaajan kanssa palaverin, jossa arvioidaan luotua sisältöä ja tehdään sen perusteella tarvittavia muutoksia. Tämä oli osa työnaikaista laadun valvontaa.

3.2 Aineiston kerääminen ja menetelmät

Tässä luvussa on kuvattu miten aineiston kerääminen tapahtui valituilla menetelmillä. Ensin on kuvattu kirjallisuuskatsaus ja sen jälkeen haastattelut.

3.2.1 Kirjallisuuskatsaus

Henkilöturvallisuusoppaan sisältöön tarvittavan lähdeaineiston hankkimiseksi ja tietoperustan luomiseksi käytin tiedonhankinnan päämenetelmänä kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsauksen avulla etsin vertailukohteiksi soveltuvia turvallisuusoppaita, tietoperustan luomista hyödyntäviä tutkimuksia sekä oppaan sisällön luomiseen soveltuvaa lähdemateriaalia painetusta kirjallisuudesta sekä sähköisistä tietolähteistä. Samaan aikaan hakiessani kirjallisuuskatsauksen avulla lähdeaineistoa oppaaseen, toteutin myös haastatteluita. Menetelmien päällekkäinen käyttö soveltuvi tähän kehittämistehtävään hyvin, koska haastatteluiden avulla sain jatkuvasti tarkempaa tietoa kohderyhmän tarpeista sekä myös vinkkejä oppaaseen soveltuvasta lähdeaineistosta. Asiantuntijoiden apu helpotti kirjallisen lähdeaineiston hakemista ja soveltuvuuden arviointia.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei ole tarvetta analysoida, toisin kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 57). Tässä opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei ole analysoitu, vaan sitä on käytetty lähdemateriaalina tietoperustan ja oppaan sisällön luomisessa. Kirjallisuuskatsauksen avulla löydetty ja oppaassa käytetyt keskeisimmät lähteet on ainoastaan lueteltu jäljempänä.

Kirjallisuuskatsauksen toteutin systemaattisesti kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa tein alustavan katsauksen, jonka tarkoituksena oli selvittää oliko vastaavanlaisia saman aihepiirin oppaita tehty ja julkaistu aikaisemmin joissain muualla. Aiempien julkaisujen avulla toivoin löytäväni tietoa siitä miten vastaavanlaisia oppaita oli toteutettu sekä voisiko niistä ottaa mallia tässä kehittämistehtävässä. Kirjallisuuskatsauksen ensimmäisessä vaiheessa etsin myös aihepiiriin soveltuvia tutkimuksia, joiden avulla pyrin syventämään tietoperustaa kohderyhmän tarpeisiin liittyen.

Kirjallisuuskatsauksen toisessa vaiheessa etsin varsinaiseksi lähteeksi soveltuvaa aineistoa oppaan sisällön tuottamiseen. Oppaassa käsiteltävät pääaihealueet määriteltiin alustavasti suunnittelupalaverissa toimeksiantajan kanssa. Tämä helpotti aineiston etsimistä, koska valmiiksi määriteltyjen pääaihealueiden perusteella aineistohakuja oli helpompi kohdistaa ja täsmällisempää tietoa oli helpompi löytää. Oppaan loppuun toivottujen uhkatilanteiden hal-

lintaan liittyviä ohjeita ei vielä tässä vaiheessa ollut määritetty. Tarvittavien ohjeiden sisältötarpeita minulla oli tarkoitus selvittää haastattelujen avulla.

Kirjallisuuskatsauksen toinen vaihe kulki varsinaisen toteutusvaiheen rinnalla, koska etenin oppaan tekstisisällön suunnittelussa ja kirjoittamisessa siten, että etsin ensin kuhunkin aihealueeseen soveltuvia lähteitä kirjallisuudesta ja sähköisistä lähteistä, sen jälkeen kirjoitin kyseisen aihealueen valmiiksi ja siirryin sitten seuraavaan.

Kirjallisuuskatsauksessa pyrin noudattamaan tarkkaa lähdekritiikkiä, koska kehittämistehtävälle asetetut laatutavoitteet oli asetettu korkealle. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli löytää luotettavaa, laadukasta ja mahdollisimman tuoretta aineistoa, joka sopisi oppaan lähdemateriaaliksi tai sen vertailukohteeksi. Lähdekriittisyys ilmeni työssäni siten, että kiinnitin erityistä huomiota löydetyn lähdemateriaalin uskottavuuteen. Lähdemateriaalin uskottavuus ilmenee mm. siten, että kirjoittaja tai julkaisija on tunnettu ja arvovaltainen ja että lähde on iältään mahdollisimman tuore (Hirsjärvi ym. 2003, 102). Kirjallisuuskatsauksessa keskityin etsimään ja myöhemmin käyttämään aineistoa pääosion viranomaisten tai muiden luotettavien organisaatioiden julkaisemista teoksista tai ylläpitämiltä internet-sivustoilta. Asiantuntija-haastatteluiden avulla minulle avautui mahdollisuus tarkastaa kirjallisuuskatsauksen avulla löydettyjen lähteiden soveltuvuutta ja uskottavuutta.

Kirjallisuuskatsauksen ensimmäisessä vaiheessa löysin ja käytin vertailukohteena mm. seuraavia oppaita:

- Säkerhetspolisens. 2008. Personlig säkerhet.
- Työturvallisuuskeskus, turvallisesti työmatkalla ulkomailla - opas
- Keskuskauppakamari. Avainhenkilöriskit. 12/2006.

Aihealueeseen soveltuvat tutkimukset ja muu kirjallisuus:

- Hynninen, J. 2007. Suomen valtiojohtoon kohdistuneet uhkaukset vuosina 1996-2005. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Keskusrikospoliisi, rikostietopalvelu. 2009. Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva 2009.
- Luotio, Sanna. 2006. Kuntapäättäjät uhattuna. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Reid Meloy, J., Sheridan, L., Hoffman, J. 2008. Stalking, Threatening, and Attacking Public Figures: A Psychological and Behavioral Analysis. New York: Oxford University press.

Kirjallisuuskatsauksen toisessa vaiheessa löysin ja käytin oppaan sisällön tuottamisessa lähteenä mm. seuraavia:

- Heljaste, J-M., Korkiamäki, J., Laukkala, H., Mustonen, J., Peltonen, J. & Vesterinen, P. 2008. Yrityksen turvallisuusopas. Helsinki: Gummerus.
- Karpela, T. 1998. Kansalaisen turvakirja. Helsinki: Otava.
- Leppänen, J. 2006. Yritysturvallisuus käytännössä. Jyväskylä: Gummerus
- Tiihonen, K. 1990. Ulkomaan turvallisuusopas. Yritysturvallisuuden neuvottelukunta.
- Ajoneuvohallintokeskus. Tietojen luovutuskiellot.
- Finlex. Rikoslaki. Valtion säädöstietopankki.
- Hätäkeskuslaitos. Hätäilmoitusohje.
- Sisäasiainministeriö. 2010. Turvallinen koti - sivusto
- Ulkoasiainministeriö. Matkustusturvallisuustiedote.

Kirjallisuuskatsauksen ensimmäisen vaiheen jälkeen laadin ensimmäisen version oppaan sisällysluettelosta ja esitin sen toimeksiantajalle. Sisällysluettelo hyväksyttiin ohjaajan toimesta ja oppaassa käsiteltävien aihealueiden sisältöä tarkennettiin toteutusvaihetta varten. Oppaan sisältämiä aihealueita ja sisällysluetteloa tarkensin vielä asiantuntijoilta saamani konsultaation avulla.

3.2.2 Haastattelut

Kirjallisuuskatsauksen avulla sain kerättyä paljon oppaaseen soveltuvaa lähdeaineistoa ja laadittua alustavan sisällysluettelon oppaalle. Minulla ei ollut vielä kuitenkaan tarpeeksi tietoa kohderyhmän tarpeista oppaan sisällön suhteen. Lisäksi toivoin saavani käytännöstä nousutta hiljaista tietoa kirjallisuuskatsauksen avulla löydetyn teorian tueksi.

Laadulliseksi tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelun, koska henkilöturvallisuusoppaasta oli tarkoitus tehdä kohderyhmälähtöinen. Jotta minulla oli mahdollisuus tehdä oppaasta kohderyhmälähtöinen, minun oli minun ymmärrettävä kohderyhmän tarpeet. Laadullinen tutkimusmenetelmä on Vilkan & Airaksisen (2003, 63) mukaan toimiva menetelmä silloin kun tavoitteena on jonkin ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen ja tarkoituksena on kerätä kirjoittamatonta faktatietoa aiheesta.

Tarkemman haastattelumenetelmän valinta tuli tehdä sillä perusteella millaista tietoa kehittämistehtävän tueksi tarvitaan (Ojasalo ym. 2009, 95). Haastattelujen avulla oli tarkoitus

selvittää ja kerätä tietoa kohderyhmän tarpeista sekä myös konsultoida asiantuntijoita oppaan asiasisältöön liittyvissä kysymyksissä.

Haastattelujen avulla oli tarkoitus selvittää tarkemmin:

- millaisia henkilöturvallisuutta vaarantavia riskejä kohdistuu valtionhallinnossa korkeassa asemassa työskenteleviin henkilöihin
- millaisia henkilöturvallisuuteen liittyviä aihealueita oppaan tulisi kohderyhmän mielestä sisältää
- millaisia konkreettisia turvallisuusohjeita oppaaseen oli tarvetta sisällyttää.

Näiden tarpeiden ja selvitystä vaativien kysymysten perusteella valitsin haastattelumenetelmiksi teemahaastattelun ja asiantuntijahaastattelun. Seuraavaksi on kuvattu miten haastattelut toteutuivat.

Haastattelujen teko edellyttää huolellista suunnittelua (Hirsjärvi ym. 2003, 195). Haastattelut toteutin siten, että jaoin haastatteluiden toteutuksen kolmeen vaiheeseen: suunnitteluvaiheeseen, haastatteluvaiheeseen ja analyysivaiheeseen oppaan laatimisprosessimallin mukaisesti.

Suunnitteluvaiheessa kartoitimme ohjaajan kanssa haastateltavat henkilöt ja määritimme haastattelujärjestyksen. Johdon ja kohderyhmän edustajaksi valitsin toimeksiantajan toiveen mukaisesti Valtiosihteeri Risto Volasen. Kohderyhmän edustajaa päätin pyrkiä haastattelemaan ensimmäiseksi, jotta saisin heti alkuun kerättyä tietoa kohderyhmän tarpeista oppaan sisällön suhteen kohderyhmän edustajalta itseltään.

Haastateltaviksi asiantuntijoiksi kartoitimme sellaiset yhteistyötahojen edustajat, joilla oli virka- tai työtehtäviensä puolesta henkilöturvallisuuteen liittyvää asiantuntemusta sekä myös näkemystä kohderyhmän tarpeista oppaan sisällön suhteen. Toimeksiantajan turvallisuusorganisaation omien virkamiesten lisäksi valitsin haastateltaviksi toimeksiantajan suosituksia hyödyntäen edustajan suojelupoliisin turvallisuusyksiköstä, edustajan liikkuvan poliisin turvallisuusyksiköstä ja edustajan eduskunnan turvallisuusyksiköstä. Haastateltavien henkilöiden lukumäärän päätin pitää pienenä, koska haastatteluiden tarkoituksena oli ainoastaan tukea varsinaisen oppaan toteutusvaihetta.

Haastateltavien henkilöiden valinnan ja haastattelujärjestyksen jälkeen päätin jakaa haastateltavat kahteen ryhmään, koska eri henkilöiltä oli tarkoitus kerätä erilaista tietoa. Teemahaastattelua käytettäessä on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä haastatteluteemojen

suunnittelu (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 66). Valitut haastatteluteemat valitsin ja suunnittelin oppaan laatimisprosessin suunnitteluvaiheessa. Teemojen sisältöön vaikutti myös kirjallisuuskatsauksen aikana heränneet kysymykset, jota vaativat tarkennusta. Opinnäytetyön ohjaajan kanssa käydyt keskustelut vaikuttivat myös teemojen valintaan. Haastatteluteemat on esitelty alla olevassa kuvassa 2.

Ryhmä 1: Kohderyhmän edustaja 1-2 henkeä	Tarkoitus: Kohderyhmän tarpeiden selvittäminen	Teemat: - Oppaan tarpeellisuus - Oppaan kohderyhmä - Oppaan sisällölliset tarpeet
Ryhmä 2: Asiantuntijat 3-5 henkeä	Tarkoitus: Konsultointi	Teemat: - Kohderyhmän uhkakuva - Oppaan sisältö, aihealueet - Ohjeistus uhkatilanteiden varalle

Kuva 2: Haastatteluryhmät ja haastatteluteemat

Haastattelujen toteutusvaiheessa lähestyin ensin haastateltaviksi valikoituja henkilöitä tai heidän avustajiaan puhelimitse ja pyysin lupaa haastattelulle. Osalta valituista asiantuntijoista olin saanut suostumuksen haastattelulle epävirallisesti jo oppaan suunnitteluvaiheessa. Lopullisesta haastatteluajankohdasta sovimme sähköpostitse, jolloin toimitin haastateltavalle samalla kirjallisen saatteen haastattelulle. Saatteesta kävi ilmi haastattelun teemat. Saatteessa oli myös lyhyt selvitys oppaan tavoitteista ja tarkoituksesta. Saatteessa esitettyjen esitietojen avulla haastateltavilla oli parempi mahdollisuus valmistautua haastatteluun ja minulla saada haastattelun avulla kerättyä enemmän laadukkaampaa tietoa. Haastatteluteemojen perusteella tein itselleni haastatteluja varten vielä tarkemmat kysymyslistat, joiden avulla haastattelua oli mahdollista syventää ja hankkia lisätietoa tarvitsemistani asioista.

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina touko-kesäkuun 2010 aikana. Haastateltavia henkilöitä oli kaiken kaikkiaan 7 ja haastatteluiden kestot vaihtelivat puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Kohderyhmän edustajista haastattelin kaksi henkilöä, valtiosihteerin ja turvallisuusjohtajan. Haastateltavia asiantuntijoita oli yhteensä 5 henkeä. Haastatteluissa käytin nauhuria jolloin minulla oli mahdollisuus keskittyä paremmin haastattelutilanteeseen, eikä varsinaisia muistiinpanoja ei tarvinnut tehdä. Suunnitelluista haastatteluista jäi toteutumatta ainoastaan yksi, eduskunnan turvallisuusyksikön edustajan haastattelu. Tämä korvautui kuitenkin sillä, että sain sovittua yhden asiantuntijahaastattelun tämän tilalle.

Alla on lueteltu haastatellut henkilöt ja haastattelupäivämäärät.

1. Valtiosihteeri Risto Volanen, VNK 1.6.2010
2. Turvallisuusjohtaja Timo Härkönen, VNK 4.6.2010
3. Turvallisuuspäällikkö Heikki Hovi, VNK 11.6.2010
4. Tarkastaja Teemu Isoaho, Supo 8.6.2010
5. Komisario Jarkko Hynninen, Liikkuva poliisi 23.6.2010
6. Valvontapäällikkö Matti Virkajärvi, VNK 15.6 ja 21.6.2010
7. Riskienhallintapäällikkö Vesa Manninen, Ikea 23.6.2010

Haastatteluiden jälkeisessä analyysivaiheessa kirjoitin nauhurilta haastattelussa esille tulleet asiat pääkohdittain puhtaaksi omiksi dokumenteikseen. Tämän jälkeen arvioin haastatteluaineiston käytettävyyttä oppaan laatimisessa. Yhteenvetona voi todeta, että haastattelujen avulla sain kerättyä tietoa, jonka avulla minulle muodostui selkeämpi kuva kohderyhmän tarpeista oppaan sisällön suhteen. Asiantuntijoilta saamani konsultaatio auttoi merkittävästi oppaan asiasisällön tarkistamisessa ja myös sen laadun parantamisessa, koska haastatteluiden avulla sain kerättyä runsaasti hiljaista käytännöstä nousutta tietoa kirjallisuudesta löydetyn aineiston tueksi. Asiantuntijahaastatteluiden konsultaation avulla sain myös määritettyä oppaaseen tarvittavat ohjeet uhkatilanteiden varalle. Asiantuntijoilta keräämäni tiedon avulla sain paremman käsityksen kohderyhmän erityisriskeistä. Tämän tiedon avulla pystyin määrittämään yksilöityjä uhkatilanteita, joiden varalle oli tarve laatia toimintaohjeita tähän oppaaseen.

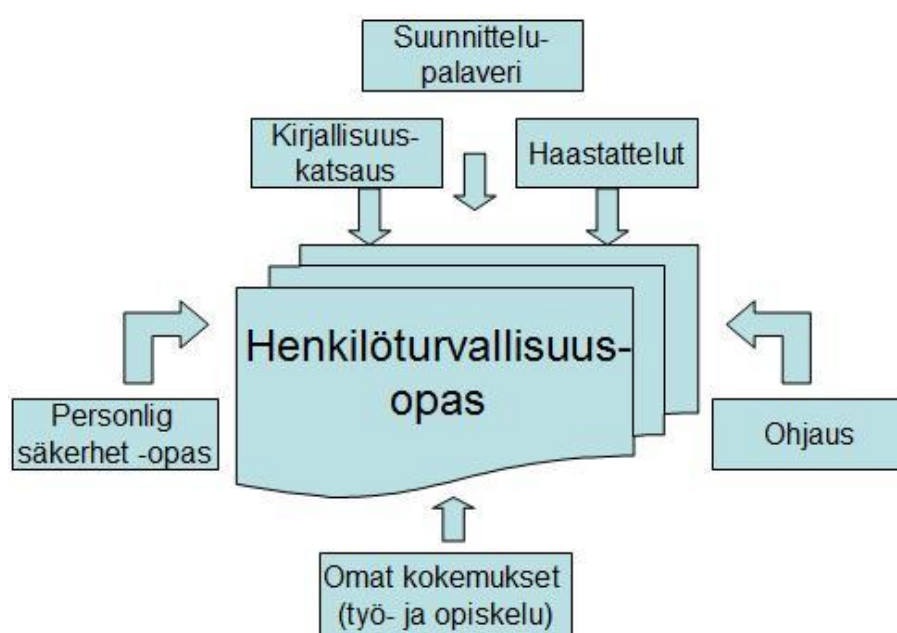
Haastattelujen avulla kerättyä tietoa on ainoastaan hyödynnetty oppaan laatimisprosessin toteutusvaiheen tukena. Aineistoa ei toimeksiantajan asettamien vaatimusten mukaisesti voida analysoida tai julkaista tässä opinnäytetyössä, koska osa kerätystä aineistosta on arkaluontoisen sisältönsä vuoksi salassa pidettävää viranomaisten toiminnasta julkisuudessa (621/1999) annetun lain 24.1 §:n 7 k. perusteella.

3.3 Toteutusvaihe

Tässä luvussa on kuvattu miten henkilöturvallisuusoppaan sisältö rakentui lopulliseen muotoonsa. Käytännössä suunnittelin ja kirjoitin oppaan sisältöä koko laatimisprosessin ajan aina suunnitteluvaiheesta arviointivaiheeseen asti. Tekstisisältöä jouduin muokkaamaan ja kirjoittamaan myös jatkuvasti uudestaan, koska erityisesti haastatteluiden avulla kerätyn aineiston ja saamani konsultaation avulla kehitin jatkuvasti oppaan sisältöä ja rakennetta entisestään työn edetessä.

3.3.1 Oppaan rakentuminen

Oppaan sisältörakenteen suunnittelu- ja rakentumisvaiheessa tehtyihin ratkaisuihin vaikuttivat toimeksiantajan asettamat vaatimukset ja toiveet oppaan sisällön suhteen, kirjallisuuskatsauksen ja haastatteluiden avulla kerätty aineisto, työelämän edustajan ohjaus sekä myös omat työn ja opiskelujen kautta kertyneet kokemukset ja asiantuntemus aiheesta. Henkilöturvallisuusoppaan sisällön rakentamisessa on käytetty yhtenä merkittävimpänä vertailukohteenä Personlig säkerhet -opasta. Henkilöturvallisuusoppaan rakentumiseen vaikuttaneet tekijät on kuvattu kuvassa 3.

Kuva 3: Henkilöturvallisuusoppaan rakentuminen

3.3.2 Oppaan aihealueiden suunnittelu ja valinta

Oppaaseen valitut aihealueet suunniteltiin ja määriteltiin otsikkotasolla toimeksiantajan kanssa jo oppaan suunnitteluvaiheessa. Aihealueiden tarkempi sisältö rakentui ja tarkentui lopulliseen muotoonsa kirjallisuuskatsauksen, toteutettujen haastattelujen jälkeen sekä toimeksiantajan kanssa käymien keskustelujen ja ohjauksen kautta. Alustavasti määritetyt pääaihealueet eivät varsinaisesti muuttuneet oppaan laatimisprosessin aikana, mutta niiden sisältöä täydennettiin ja muokattiin laatimisprosessin edetessä.

Pääaihealueet olivat myös oppaan lopullisessa versiossa seuraavat: turvallinen liikkuminen työpaikan ulkopuolella, työpaikan turvallisuus, kodin ja perheen turvallisuus, matkustustur-

vallisuus ja tietoturvallisuus. Näiden pääaihealueiden ympärille valitsin niitä tukevia aihealueita, siten että oppaasta tuli kokonaisrakenteeltaan yhtenäinen ja looginen.

Oppaan alkuun tuli johdanto, kuvaus siitä mitä henkilöturvallisuudella tarkoitetaan ja mitkä ovat henkilöturvallisuutta uhkatekijöitä. Näiden johdattelevien ja tukevien aihealueiden jälkeen tulivat varsinaiset ennalta valitut pääaihealueet. Oppaan loppuun kokosin toimeksiantajan toivomia ohjeita erilaisten uhkatilanteiden varalle sekä kirjaus- ja ohjekortteja akuutteihin hätätilanteisiin. Aihealueiden sijoittelulla edellä esitetyllä tavalla oppaasta tuli yhtenäinen ja loogisesti etenevä. Oppaan sisällysluettelo on tämän raportin liitteenä (liite 1). Sisällysluettelosta käy ilmi miten aihealueet on sijoitettu oppaaseen loogiseksi kokonaisuudeksi.

3.3.3 Tekstin suunnittelu

Oppaan sisältörakenteen määräytymisen jälkeen suunnittelin miten oppaan tekstiosuus tuli toteuttaa, jotta se soveltuisi suunniteltuun käyttöön. Kun toiminnallinen opinnäytetyö sisältää tekstiä on se Vilkan ja Airaksisen (2003, 51) mukaan suunniteltava kohderyhmää palvelevaksi. Tämän oppaan keskeinen tavoite oli, että oppaasta tuli luoda kohderyhmälähtöinen. Kohderyhmälähtöisyys oli huomioitava myös oppaan tekstiosuuden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Hirsjärven ym. (2003) mukaan erilaisille kohderyhmille on kirjoitettava eri tavalla. Tämän oppaan keskeiseksi kohderyhmäksi oli määritetty korkeassa asemassa toimivat virkamiehet. Haastattelujen ja ohjauksen avulla keräämäni tiedon perusteella selvisi, että kohderyhmän edustajat eivät välttämättä tunne turvallisuusalan ammattisanastoa. Tästä syystä oli ilmaisu-tapaan sekä myös sisällön valintaan kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta oppaasta tuli kohderyhmän tarpeita palveleva (ks. Hirsjärvi, 2003, 30-31). Oppaan tekstiosuutta suunnitellessa päätimme ohjaajan kanssa, että oppaan sisältörakenteen lisäksi myös tekstin asetteluun ja kirjoitustyyliin tuli kiinnittää huomiota, jotta opas palvelisi kohderyhmän tarpeita mahdollisimman hyvin. Totesimme, että kohderyhmän edustajilla ei olisi välttämättä aikaa lukea pitkää ja raskaslukuista opasta kannesta kanteen, vaan todennäköistä olisi, että opasta lukeva henkilö hakee sieltä yksittäistä tietoa sitä tarvitessaan. Tekstin kirjoittamisessa päädyttiin mahdollisimman kansantajuiseen ja helppolukuiseen kirjoitustyyliin ja tekstin asetteluun.

Valitsin oppaan ilmaisutavaksi puhuttelevan, jotta opasta olisi herättelevämpi ja miellyttävämpi lukea. Ohjaaja näki myös puhuttelevan sävyn soveltuvan paremmin kohderyhmän tarpeisiin ja puhutteleva sävy toteutui oppaassa siten, että varsinaista aihealuetta käsitelleen luvun loppuun laadin luettelomaisia kysymyslistoja liittyen aihealueeseen. Näiden keinojen avulla lukijaa oli mahdollista puhutella erilaisilla ajatuksia herättävillä kysymyksillä sekä myös

kiteyttää luvussa käsitellyt keskeiset asiat. Oppaalle oli myös asetettu tavoitteeksi, että sen tuli olla turvallisuusajattelua herättelevä. Valittu ilmaisutapa palveli myös tätä tarkoitusta.

Oppaan helppolukuisuutta pyrin parantamaan siten, että varsinaiset lähdeviittaukset päätin jättää oppaan tekstiosuudesta kokonaan pois. Oppaan aihealueiden tekstiosuuksien loppuun päätin kuitenkin jälkeinpäin lisätä joitakin lähteitä, joiden avulla lukijan on mahdollista hakea lisätietoa käsitelystä aiheesta hakematta niitä lähdeluettelosta. Näitä lähdemerkintöjä päätin käyttää niissä luvuissa, joissa varsinaista aihetta ei käsitelty kovin yksityiskohtaiseksi. Lähteet sijoitin kappaleen tai luvun loppuun. Kaikki lähteenä käytetyt kirjallisuus- ja internet lähteet on mainittu kuitenkin oppaan loppuun sijoitetussa lähdeluettelossa.

Raportin liitteessä 2 on kaksi erillistä näytettä oppaan sisältämästä luvusta. Näytteiden avulla on mahdollista saada kuva siitä miten tekstiosuuden suunnittelussa määritetyt keinot toteutuivat varsinaisessa tuotoksessa.

Oppaan tekstin ulkoasun suunnitteluun ja muokkaamiseen kuten esimerkiksi fontin valintaan, en kiinnittänyt huomiota oppaan laatimisessa, koska minun työsuuteni oli jo alun perin määritetty koskemaan ainoastaan opassisällön tuottamista. Oppaan graafinen ilme ja julkaisu oli määritetty toimeksiantajan tehtäväksi.

3.3.4 Tekstin toteutus

Oppaan tekstiosuuden kirjoittaminen oli koko oppaan työläin vaihe. Tekstin toteutusvaiheessa etenin siten, että toteutin kirjallisuuskatsauksen toista vaihetta samanaikaisesti eli etsin lähteaineistoa aina yhteen aihealueeseen liittyen ja kirjoitin sen jälkeen tämän aihealueen puhtaaksi. Aihealueen valmistuttua kävin ohjaajani kanssa palaverin, jossa työn tulosta arvioitiin ja kehitettiin entisestään. Saadun palautteen jälkeen tein tarvittavat korjaukset ja siirryin seuraavaan aihealueeseen. Oppaan sisällön kirjoitusprosessi toteutui kesä-elokuun 2010 aikana siten, että kirjoitin tekstisisältöä oman työn ohessa noin 2-5 tuntiin päivässä.

Oppaan ensimmäinen versio valmistui elokuun 2010 puolella välissä, jolloin oppaan koko sisältöä käsiteltiin ja arvioitiin ohjaajan kanssa. Tällöin oppaan sisältörakennetta päätettiin muokata oppaan siten, että oppaasta tehtiin enemmän käsikirjamainen. Tähän päädyin siitä syystä, koska oppaan sisällöstä tuli kaiken kaikkiaan melko laaja tietopaketti ja oppaasta oli vaikea löytää yksityiskohtaista tietoa. Oppaan ensimmäisen version sivumäärä oli 70 sivua ja tämä nähtiin melko raskaaksi. Oppaan ensimmäisen version sisältö nähtiin kuitenkin kokonaisuudessaan tarpeelliseksi, eikä sisältöä ollut tarvetta lähteä karsimaan. Tämän ohjaajalta saadun palautteen jälkeen muokkasinkin oppaan sisältörakennetta siten, että otsikoin oppaan

sisältöä enemmän, jonka avulla oppaasta tuli käsikirjamaisempi. Tämän toteutetun muutoksen ansiosta lukijan on mahdollista navigoida helpommin pienempiin aihealuekokonaisuuksiin, ohjeisiin tai tarkastuslistoihin sisällysluettelon avulla.

Sisältörakenteeseen tekemäni muutoksen jälkeen pidin ohjaajan kanssa vielä ohjauspalaverin elokuun lopussa, jolloin tarkastelimme oppaan 2. versiota. Oppaan sisällössä ei nähty enää tarvetta korjauksille ja päätimme, että opas on asiasisällöltään toimeksiantajan asettamien vaatimusten ja toiveiden mukainen. Päätimme, että haastatellut asiantuntijat voisivat vielä kommentoida oppaan sisältöä. Lähetin oppaan 2. version haastatelluille asiantuntijoille kommentointia varten syyskuussa 2010. Asiantuntijapalautteen pyysin myös Laurea-ammattikorkeakoulun turvallisuusalan koulutusohjelman yliopettaja Harri Koskenrannalta.

Asiantuntijoilta saadun palautteen ja kommenttien avulla tein vielä muutamia korjauksia oppaan sisältöön. Kaiken kaikkiaan asiantuntijoilta saatu palaute oppaasta oli positiivista, eikä sen perusteella ei ollut tarvetta tehdä merkittäviä muutoksia oppaan sisältöön.

3.3.5 Viimeistely ja luovutus toimeksiantajalle

Laatimani opas tulitaisiin myöhemmässä vaiheessa julkaisemaan toimeksiantajan toimesta. Tästä syytä oli tärkeää, että oppaan kieliasu myös tarkastettaisiin jo kertaalleen tässä vaiheessa. Oppaan viimeistelyssä käytin oikolukuapuna Laurean viestintäpisteen lehtoria, jolta saaman palautteen ja kommenttien avulla tein vielä kielellisiä korjauksia oppaan tekstiosuuteen.

Oikoluvun jälkeen opas oli viimeistely omalta osaltani ja seuraavaksi toimitin oppaan lopullisen version toimeksiantajalle arviointia varten. Oppaan luovutus toimeksiantajalle tapahtui lokakuun 2010 alussa, jolloin sain myös kirjallisen arvioinnin työn toimeksiantajalta.

4 Henkilöturvallisuusoppaan lyhyt esittely

Henkilöturvallisuusopas on valtionhallinnossa työskenteleville laadittu opas, jonka tarkoituksena on tarjota ohjeita, neuvoja sekä suosituksia henkilöturvallisuuteen liittyvistä aihealuekokonaisuuksista. Opas on apuna niille, jotka kokevat tarvitsevänsä tietoa oman henkilökohtaisen turvallisuutensa parantamiseksi. Opas on tarkoitettu erityisesti korkeassa asemassa toimiville henkilöille, jotka asemansa puolesta joutuvat kiinnittämään erityistä huomiota turvallisuusasioihin myös työpaikan ulkopuolella. Suurin osa oppaassa esitetyistä ohjeista, neuvoista ja suosituksista on kuitenkin kenen tahansa turvallisuudestaan kiinnostuneen henkilön hyödynnettävissä.

Oppaaseen on valittu henkilöturvallisuuden kannalta keskeisimmät aihealueet: turvallinen liikkuminen työpaikan ulkopuolella, kodin ja perheen turvallisuus, matkustusturvallisuus, turvallisuus työpaikalla ja tietoturvallisuus. Oppaan loppuun on koottu toimintaohjeita erilaisten uhkatilanteiden varalle sekä tarkistus- ja muistilistoja oman turvallisuustilanteen kartoittamiseksi. Oppaan sisällysluettelo on tämän raportin liitteenä.

5 Arviointi

Oppaan laatimisprosessin viimeinen vaihe on arviointivaihe, jonka tarkoituksena on osoittaa miten kehittämistehtävässä on onnistuttu (Ojasalo ym. 2009, 47). Tämän opinnäytetyön arviointi koostuu tuotoksen ja prosessin arvioimisesta. Oppaan suunnitteluvaiheessa määritettiin, että toimeksiantaja arvioi kuinka varsinaisen tuotoksen eli oppaan laadulliset tavoitteet on saavutettu. Opiskelija arvioi opinnäytetyöprosessissa onnistumisen.

Yleisesti voin todeta, että kehittämistehtävälle asetetut tavoitteet toteutuivat. Luovutin toimeksiantajalle henkilöturvallisuusoppaan, joka vastasi toimeksiantajan vaatimuksia, tarpeita, toiveita. Opinnäytetyöprosessi eteni myös pitkälti aikataulullisten tavoitteiden mukaisesti ja opiskelijan itselleen asettamat tavoitteet myös täyttyivät.

5.1 Tuotoksen arviointi

Oppaalle asetettiin tavoitteet toimeksiantajan kanssa oppaan suunnitteluvaiheessa. Työn yleiseksi tavoitteeksi asetettiin, että oppaan avulla pyritäisiin kehittämään kohderyhmän turvallisuustietoisuutta ja siten pienentämään henkilöihin kohdistuvia riskejä. Oppaalle määritetyt laadulliset tavoitteet voidaan tiivistää siten, että oppaan tuli olla määritetystä näkökulmasta laadittu tietylle kohderyhmälle, sen tuli sisältää tarvittavia ohjeita ja oppaan tuli olla kirjoitettu turvallisuusajattelua herättävällä tavalla. Oppaan tuli ennen kaikkea olla kohderyhmälähtöinen ja korkeatasoinen.

Toimeksiantajalta saamani palautteen ja kirjallisen arvioinnin perusteella oppaalle asetetut laadulliset tavoitteet täytyivät kiitettävästi ja toimeksiantaja oli kaikin puolin tyytyväinen valmistuneeseen oppaaseen. Laadullisia kriteerejä ei määritelty kovin tarkasti suunnitteluvaiheessa, mutta pääasia osalta on ollut kuitenkin se, että toimeksiantaja arvioi tuotoksen laadun asetettuihin tavoitteisiin nojaten. Saadun arvioinnin ja palautteen perusteella toimeksiantaja on ollut erittäin tyytyväinen tuotokseen.

Seuraavaksi on lainaus toimeksiantajan ja työelämän opinnäytetyöohjaajan laatimasta kirjallisesta arvioinnista: ”Henkilöturvallisuusoppaalle asetetut laadulliset tavoitteet ovat toteutuneet. Opinnäytetyön aihe on merkittävä erityisesti valtioneuvoston turvallisuuspalvelut -yksikön näkökulmasta. Valtioneuvostotasolla vastaavanlaista henkilöturvallisuusopasta ei ole käytössä, mikä lisää opinnäytetyön hyödynnettävyyttä huomattavasti oppaalle asetetulle kohderyhmälle. Opinnäytetyössä on onnistuttu käsittelemään henkilöturvallisuuden keskeiset elementit unohtamatta tärkeitä yksityiskohtia.”

”Opinnäytetyössä on hyödynnetty kattavasti turvallisuusalan kirjallisuutta, niin kotimaista kuin ulkomaistakin. Myös sähköistä lähdeaineistoa on tarkasteltu laajasti. Asiantuntijahaastattelusta Lauttamus on saanut työhönsä empiiristä tutkimusaineistoa, mikä mielestäni antaa opinnäytetyölle tutkimuksellista painoarvoa. Lisätietokohtia, kuten internet-linkkejä, kappaleiden lopussa voidaan pitää oivallisena lisäelementtinä oppaalle. Oppaan loppuun laaditut ohjeet soveltuvat asetetulle kohderyhmälle erinomaisesti.”

”Opinnäytetyön kieli on kiitettävää, mikä helpottaa luettavuutta. Lukija herää pohtimaan omaa suhtautumistaan turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin, mikä onkin yksi opinnäytetyön keskeisimmistä tavoitteista. Opinnäytetyön ulkoasu on moitteeton.”

Työlle asetettujen yleisten tavoitteiden arviointia ei ole tässä raportissa käsitelty. Yleisten tavoitteiden toteutumisen arvioiminen ei tässä vaiheessa ole mahdollista, koska opasta ei vielä tätä raporttia kirjoittaessani ole otettu käyttöön. Oppaan graafisen ulkoasun luominen ja julkaisu sovittiin suunnitteluvaiheessa tapahtuvan toimeksiantajan toimesta oppaan valmistuttua. Tällä hetkellä on opas luovutettu toimeksiantajalle jatkotoimenpiteitä varten.

5.2 Prosessin arviointi ja pohdinta

Henkilöturvallisuusoppaan laatiminen opinnäytetyönä oli kaiken kaikkiaan haastava ja suhteellisen raskas tehtävä, mutta mielestäni onnistuin siinä hyvin ja asetetut tavoitteet saavutettiin. Oppaalle asetetut laatutavoitteet toteutuivat toimeksiantajan arvion mukaan erinomaisesti. Toimeksiantotyönä tehdyn opinnäytetyön tärkeimpänä arviointikriteerinä voidaan mielestäni pitää juuri toimeksiantajan tyytyväisyyttä työn lopputulokseen. Työstäni saamani arvioinnin ja positiivisen palautteen vuoksi olen myös itse tyytyväinen tekemääni työhön. Itselleni asettama tärkein työssä onnistumista mittaava tekijä oli alun perinkin toimeksiantajan palaute ja arvio varsinaisesta tuotoksesta. Laatutavoitteiden toteutumisen arvioimista olisi mielestäni voinut kuitenkin parantaa se, että arviointikriteerit ja arvioinnin toteutustapa olisi määritelty tarkemmin suunnitteluvaiheessa.

Tuotokselle ja opinnäytetyöraportille asetetut aikataulutavoitteet eivät toteutuneet täysin suunnitelman mukaisesti, mutta sillä ei ollut varsinaista vaikutusta toimeksiantajan vaatimukseen tai työn tulokseen. Aikataulutavoitteet määritettiin alun perin siten, että työssä edetään ensisijaisesti minun tekemän aikataulusuunnitelman mukaisesti. Tuotoksen luovutus toimeksiantajalle myöhästyi kuukauden verran suunnitellusta ja koko opinnäytetyön valmistuminen saman verran. Merkittävin tähän vaikuttanut syy oli mielestäni se, että oppaan laatimisen ajankohta - kesäloma-aika - ei ollut paras mahdollinen. Ajankohdalla oli vaikutuksia laatimisprosessin etenemiseen siten, että oma lomani keskeytti työn hetkellisesti. Ohjauksen ja työn aikaisen palautteen saaminen puolestaan viivästyi ohjaajan oltua lomalla. Erityisesti oppaan viimeistely viivästyi pitkälti tästä syystä. Lomien vaikutukset olisi pitänyt huomioida paremmin etukäteen jo suunnitteluvaiheessa. Tuotoksen valmistumisen viivästymisellä oli vaikutuksia myös opinnäytetyöraportin valmistumiselle asettamieni aikataulutavoitteiden toteutumiseen. Opinnäytetyöraportin valmistuminen myöhästyi, koska koko prosessin arviointia ei ollut mahdollista tehdä ennen kuin opas olisi valmistunut ja arviointi toteutettu.

Suunnitteluvaiheessa tehdyt rajaukset onnistuivat mielestäni kohtalaisesti. Suunnitteluvaiheessa minun työosuuttani koko oppaan laatimisprosessissa rajattiin siten, että minun tehtäväni oli ainoastaan laatia ja kehittää oppaan tekstisisältö. Tämä oli mielestäni onnistunut raja, koska jo pelkän opassisällön tuottaminen oli vähintäänkin opinnäytetyölle asetetun työmäärän mukainen. Oppaan lähestymisnäkökulmaan ja sisältöön tehdyt rajaukset työn suunnitteluvaiheessa olivat myös onnistuneita. Rajaaminen security -näkökulmaan oli perusteltua, mutta lopulliseen oppaaseen sisällytin jonkin verran myös tarpeellisia safety -näkökulman asioita. Esimerkiksi hotelliturvallisuus-osiossa aihetta on käsitelty pitkälti paloturvallisuuden näkökulmasta. Näkökulman rajaaminen ainoastaan puhtaasti security -näkökulmaan olisi valituista aihealueista paljon olennaisia asioita käsittelemättä.

Toteutusvaiheessa aiherajauksessa pysyminen aiheutti vaikeuksia. Asiantuntijahaastatteluiden ja kirjallisuuskatsauksen avulla löysin jatkuvasti lisää uutta oppaaseen soveltuvaa materiaalia ja sisällön rajaaminen toteutusvaiheen aikana oli vaikeaa. Suunnitteluvaiheessa määritetyt pääaihealuevalinnat pitivät kuitenkin sisällön rakentamisen oikeilla urilla. Pääaihealueiden sisälle rakentunut sisältö paisui kuitenkin mielestäni liian laajaksi ja oppaasta tuli lopulta kaiken kaikkiaan omasta mielestäni liian raskaslukuinen. Viimeistelyvaiheessa totesimme toimeksiantajan ja ohjaajan kanssa, että oppaan sisältö oli kaikessa laajuudessaan kuitenkin tarpeellinen, eikä sitä ollut tarvetta lähteä karsimaan. Omasta mielestäni opassisältöä olisi voinut vielä karsia. Erityisesti kodin ja perheen turvallisuus -osiosta ja matkustusturvallisuus -osiosta tuli melko laajat ja niiden sisältöä olisi voinut karsia korvaamalla varsinaisia tekstiosuuksia lisätieto - linkkien avulla.

Työ tarkoitus ja oppaalle asetetut tavoitteet määritettiin toimeksiantajan kanssa, mutta varsinaisen toteutustavan ja menetelmien valinta jäi täysin minun harkintaan. Oikeanlaisen lähestymis- ja toteutustavan valinta aiheutti hieman vaikeuksia. Oppaan laatimisprosessia päättiin lähestyä kehittämistehtävänä, koska työn tarkoituksena oli tuottaa täysin uudenlainen turvallisuusopas toimeksiantajan tarpeisiin. Lähestymistavan valintaa harkitsin pitkään ja ensin pohdin tulisiko opas toteuttaa projektina vai tulisiko oppaan laatimista lähestyä enemmän tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Lopulta oivalsin, että oikean lähestymis- tai toteutustavan valinta ei ollut tässä työssä oleellinen asia, vaan se millä keinoilla opas tuotettaisiin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lopulta määritin työn kehittämistehtäväksi ja päädyin hyödyntämään yleisen muutostyön prosessimallia, jota sovelsin tämän työn lähtökohtien mukaisesti. Yksinkertaisen prosessimallin valinta oli mielestäni onnistunut, koska sen avulla työn lähtökohdat ja tavoitteet oli mahdollista mukauttaa työn luonteeseen soveltuvaksi.

Kehittämistehtävään valitut menetelmät osoittautuivat sopiviksi, mutta niiden käytössä onnistuin mielestäni kohtalaisesti. Erityisesti haastattelu osoittautui melko raskaaksi menetelmäksi, koska niiden toteuttaminen vei paljon aikaa varsinaisesta kirjoittamistyöstä. Oppaan lähtökohtien perusteella kohderyhmän tarpeiden selvittäminen haastatteluiden avulla oli kuitenkin tarpeellinen valinta tukemaan oppaan laatimisprosessia, jotta työlle asetetut laatutavoitteet oli mahdollista saavuttaa. Kohderyhmän edustajan haastattelun avulla en kuitenkaan saanut kerättyä merkittävää tietoa siitä, mitä kohderyhmän näkökulmasta oppaan tulisi sisältöllisesti tarjota. Näin ollen kohderyhmän näkemykset oppaan sisältötarpeista jäivät melko vähäisiksi. Sisällön valinta jäikin pitkälti nojaamaan asiantuntijahaastatteluiden, kirjallisuuskatsauksen avulla keräämäni aineiston ja erityisesti vertailukohteeksi valitun Personlig säkerhet -oppaan antaman sisältömallin varaan.

Kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntijahaastatteluiden avulla keräämäni aineiston avulla onnistuin kuitenkin rakentamaan mielestäni sisällöltään kohderyhmän tarpeet huomioivan turvallisuusoppaan ja myös toimeksiantajalta saaman palautteen mukaan tässä tavoitteessa onnistuttiin erittäin hyvin. Asiantuntijahaastatteluiden avulla onnistuin saamaan konsultaatiota henkilöturvallisuuden asiantuntijoilta ja arvioimaan löydetyn lähdemateriaalin laatua ja soveltuvuutta oppaan sisällön tuottamiseksi. Asiantuntijoilta onnistuin keräämään runsaasti erityisen arvokasta tietoa oppaan aihealueista, jota ei ollut mahdollista löytää julkisista lähteistä. Kirjallisuusmateriaalin valinnassa päädyin lopulta käyttämään pääosin ainoastaan kotimaista tunnettua turvallisuusalan kirjallisuutta ja viranomaisten julkaisemaa aineistoa. Materiaalivalinnat olivat mielestäni erittäin onnistuneita.

Kohderyhmän tarpeita olisi voinut selvittää tarkemmin keräämällä tietoa useammalta kohderyhmän edustajalta ja käyttämällä monipuolisemmin erilaisia tutkimusmenetelmiä. Esimerkik-

si useamman haastattelun avulla olisin voinut saada enemmän tietoa kohderyhmän tarpeista, mutta silloin koko laatimisprosessille oli pitänyt mielestäni varata enemmän aikaa. Haastattelu osoittautui melko raskaaksi ja aikaa vieväksi tutkimusmenetelmäksi.

Vaihtoehtoisena tutkimusmenetelmänä olisin voinut käyttää esimerkiksi lomakekyselyä. Kyselyn avulla olisin voinut saada pienemmällä työmäärällä enemmän ja monipuolisemmin tietoa kohderyhmän tarpeista. Myös lopullisen tuotoksen soveltuvuutta olisi voinut selvittää esimerkiksi kohderyhmälle suunnatun kyselyn tai haastattelujen avulla. Aikataulullisista syistä selvitys ei kuitenkaan ollut mahdollista tälle opinnäytetyölle varattuna aikana.

Oppaan laatiminen opinnäytetyön toteutustapana oli mielestäni melko raskas. Toiminnallinen opinnäytetyö aiheuttaa sen, että tekijä joutuu tekemään kaksinkertaisen työn verrattuna tutkimukselliseen opinnäytetyöhön. Varsinaisen tuotoksen lisäksi on laadittava raportti siitä kuinka tuotoksen on tehnyt. Toisaalta opin tässä opinnäytetyössä sen, että laatimisprosessin raportoinnin avulla joutuu todella pohtimaan ja arvioimaan prosessin aikana tekemiään valintoja ja päätöksiä. Kaiken kaikkiaan henkilöturvallisuusoppaan laatiminen oli kehittävä oppimistehtävä ja opinnäytetyöprosessi tuki kokonaisuudessaan ammatillista kehittymistäni valtavasti.

Henkilöturvallisuusoppaan laatiminen oli minulle ensimmäinen näin yhtäjaksoisesti ja oma-toimisesti toteutettu työelämän kehittämistehtävä. Työn tulokseen olen tästä syystä suhtautunut kriittisesti, vaikka työelämän edustajalta saatu palaute oli pelkästään positiivista. Haasteena tässä opinnäytetyössä oli se, että jouduin oppaan laatimisprosessia kuvaavan raportin kirjoittamisessa huomioimaan myös toimeksiantajan vaatimukset työn aikana saamieni luotamuksellisten tietojen suojaamisesta. Kaikkea oppaan laatimisprosessiin vaikuttaneita tekijöitä ja prosessin aikana tehtyjä valintoja ei tässä raportissa ole ollut mahdollista käsitellä sen tarkemmin kuin ne on tässä raportoitu. Tämä aiheutti mielestäni sen, että oppaan laatimisprosessin taustalla vaikuttaneita tekijöitä sekä työn aikana tehtyjä valintoja ei ole perusteltu tai kuvattu tässä raportissa kuin ainoastaan yleisellä tasolla.

Lähteet

Painetut lähteet

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2008 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Ojasalo, J., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2009. Kehittämistehtävän menetelmät. WSOYpro Oy.

Vilka, H., Airaksinen, T., 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

Ammattikorkeakouluasetus 352/2003. Viitattu 7.10.2010
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030352>

VNK. 2010. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 15.4.2010
<http://www.vnk.fi/ministerio/fi.jsp>

Kuvaotsikkoluettelo

Kuva 1: Laadintaprosessin kuvaus	9
Kuva 2: Haastatteluryhmät ja haastatteluteemat	16
Kuva 3: Henkilöturvallisuusoppaan rakentuminen	18

Liite 1: Henkilöturvallisuusoppaan sisällys

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Henkilöturvallisuus - mitä se on?	5
3	Mikä uhkaa turvallisuutta?	6
4	Ennalta ehkäisevät turvallisuustoimenpiteet	7
4.1	Henkilökohtainen riskianalyysi - tiedosta ja arvioi riskit	8
4.2	Uhka-arviointi	9
4.3	Henkilökohtaiset turvallisuustoimenpiteet	10
5	Turvallinen liikkuminen työpaikan ulkopuolella	12
6	Kodin ja perheen turvallisuus	13
6.1	Tunnista ja arvioi kodin riskit	13
6.2	Perheen turvallisuustietoisuus	14
6.3	Perinteisiä kodin ja perheen turvallisuuskäytäntöjä	14
6.4	Rakenteelliset turvallisuusjärjestelyt	15
6.4.1	Lukitukset ja avainhallinta	16
6.4.2	Ulko-ovien ja ikkunoiden suojaaminen	16
6.4.3	Kassakaapit	17
6.5	Turvallisuusvalvonta ja tekniset hälytysjärjestelmät	17
6.5.1	Murtohälytinjärjestelmä	17
6.5.2	Hätäpainikehälyttimet	18
6.6	Turvahuone	18
6.7	Turvajärjestelmiä hankkiessa huomioitavia asioita	18
6.8	Kotiasuntomurto - näin toimit	19
7	Turvallisuus työpaikalla	20
7.1	Tutustu työpaikan turvajärjestelyihin	20
7.2	Asenteet ja johdon esimerkki turvallisuusasioissa	20
7.3	Henkilösuojaus eritystilanteissa	21
8	Matkustusturvallisuus - turvallisesti matkalla	22
8.1	Ennen matkaa - matkan valmisteluun liittyvät turvallisuustoimenpiteet	22
8.1.1	Onko matkustaminen välttämätön vaihtoehto?	23
8.1.2	Matkakohteeseen tutustuminen	23
8.1.3	Ulkoministeriön palvelut	24
8.1.4	Matkustusasiakirjojen tarkistaminen	25
8.1.5	Matkustusvälineiden valinta	25

8.1.6	Kuljetusjärjestelyt ja liikkuminen kohteessa	26
8.1.7	Yleinen matkustusohjesääntö avainhenkilöiden osalta	26
8.1.8	Hotellin valinta	26
8.1.9	Viestintä ja yhteydenpito matkan aikana	27
8.1.10	Tärkeät yhteystiedot mukaan matkalla	27
8.1.11	In case of emergency (ICE)	28
8.1.12	Matkaturvapakkaus	28
8.1.13	Perheen jäsenten turvallisuuteen liittyvät matkavalmistelut	28
8.2	Matkan aikana - turvallisuuden varmistaminen	29
8.2.1	Perusturvallisuuden varmistaminen - yleistä	29
8.2.2	Saapuminen kohteeseen - lentokenttäturvallisuus	30
8.2.3	Varmistu vastaanottajasta	30
8.2.4	Liikkuminen kohteessa	31
8.2.5	Hotelliturvallisuus	31
8.2.6	Sieppausuhka ulkomailla	32
8.2.7	Ohjeet sieppaustilanteiden varalle	32
8.2.8	Tietoturvallisuus ulkomaan matkalla	33
8.2.9	Suojautuminen luvaton tiedustelutoimintaa vastaan	34
8.2.10	Eriyisiä tietoturvaohjeita (riskimaat)	34
8.2.11	Toiminta rikoksen sattuessa matkan aikana	35
8.2.12	Hätätilanne ulkomailla	35
9	Tietoturvallisuus - huolehdi tietojen suojauksesta	36
9.1	Henkilötietojen suojaaminen väärinkäytöksiltä	37
9.1.1	Miten henkilötietoja voidaan suojata?	38
9.1.2	Organisaation kotisivut - löytyvätkö yhteystiedot kotisivuilta?	38
9.1.3	Haastattelut, yhteydenotot ja sosiaaliset mediat	38
9.1.4	Henkilökohtaiset tietoturvaluovutusmenpiteet	39
9.2	Henkilötietojen luovuttamiskiellot	40
9.2.1	Tietojen luovutuskielto väestörekisterijärjestelmästä	40
9.2.2	Puhelinnumeron salaaminen	40
9.2.3	Osoitetietojen luovutuskielto ajoneuvorekisteristä	40
9.2.4	Turvakielto	40
9.3	Teknisten tietovälineiden suojaaminen	41
9.3.1	Kannettavan tietokoneen suojaaminen	41
9.3.2	Matkapuhelimen suojaaminen - matkapuhelimen tietoturvaohjeet	42
9.4	Miten luottamuksellista tietoa tulee käsitellä?	43
10	Uhkatilanteet - toimintaohjeita uhkaavien tilanteiden varalle	44
10.1	Uhkaukset - yleistä	44

10.2	Varautuminen uhkaustilanteisiin	45
10.3	Uhkauskirje	45
10.4	Puhelinuhkaus tai uhkaustekstiviesti	46
10.5	Uhkaus internetin välityksellä	47
10.6	Epäilyttävä lähetys	47
10.7	Vainoaminen (stalking)	48
11	Uhkaavan tilanteen hallinta	50
11.1	Uhkaava henkilö - akuutti uhkatilanne	50
11.2	Tee hätäilmoitus - näin teet hätäilmoituksen	51
12	Toiminta uhkaavan tilanteen jälkeen	52
12.1	Ilmoita rikoksesta poliisille - näin teet rikosilmoituksen	52
12.2	Turvallisuusjärjestelyiden uudelleenarviointi	53
12.3	Lähestymiskielto	53
13	Lopuksi	53
14	Tarkistuslistat	54
14.1	Kodin turvallisuus	54
14.2	Matkustusturvallisuus	55
14.3	Tietoturvallisuus	56
15	Kirjaus- ja ohjekortit	58
15.1	Uhkaussoitto - puhelimitse tehty uhkaus	58
15.2	Henkeä tai terveyttä uhkaava hätätilanne	59
15.3	Hätäensiapu	60
15.3.1	Ensiapuohjeet - tajuton, hengittävä henkilö	60
15.3.2	Elvytysohjeet - aikuisen painelupuhalluselvytys	61
15.3.3	Ensiapuohjeet - suuret verenvuodot	62
15.4	Tärkeitä puhelinnumerot - tallenna puhelimeesi ja tulosta mukaan matkalle	63
16	Lähteet ja lisätietoja	64

Liite 2: Näytteet oppaan sisällöstä

6.1 Tunnista ja arvioi kodin riskit

Kodin suojaamisen ensimmäinen vaihe on riskiarviointi – pohdi, mitkä ovat juuri sinun kodissasi ja kotiympäristössäsi piilevät todennäköiset riskitekijät, arvioi kuinka todennäköisiä ne ovat ja mitkä ovat niiden toteutumisesta aiheutuvat seuraukset. Mitkä tekijät voisivat houkutella tunkeutumaan kotiisi, onko lukituksesi riittävä, onko kotivakuutuksesi ajan tasalla?

Arvioinnissa tulisi myös pohtia voiko asemallasi tai toimenkuvallasi olla vaikutuksia kodin ja vapaa-ajan turvallisuustilanteeseen. Voisiko joku työhösi liittyvä tekijä tai tapahtuma aiheuttaa esimerkiksi sen, että jollakin saattaisi olla motiivi tunkeutua kotiisi tai uhata perhettäsi?

Asuinpaikan ja alueen turvallisuustilanne vaikuttaa myös oleellisenä tekijänä siihen, millaisia turvallisuusjärjestelyitä kodin suojaamiseksi on tarvetta toteuttaa. Asuntomurrot ovat esimerkiksi todennäköisempiä tietyillä asuinalueilla ja paikkakunnilla. Tutustu oman asuinalueesi turvallisuustilanteeseen. Naapurit ovat usein paras tietolähde kertomaan asuinalueen turvallisuustilanteesta. Sillä asutko pientalossa vai kerrostaloasunnossa on usein vaikutuksia ainakin siihen, millaisia turvallisuusjärjestelyitä kodin suojaamiseksi on mahdollista ja järkevää toteuttaa.

Muistathan:

Apua oikean ja tilanteeseesi sopivan turvallisuustason löytämiseksi saat työpaikkasi turvallisuudesta vastaavalta henkilöltä, poliisilta tai alan asiantuntijayrityksiltä. He osaavat arvioida tilanteesi ja neuvoa millaisia suojausratkaisuja kotonasi on tarvetta toteuttaa.

Myös poliisilta ja vakuutusyhtiöiltä on mahdollista saada ajankohtaista tietoa asumisen turvallisuuteen liittyvistä asioista!

www.poliisi.fi

www.vahingontorjunta.fi

8.2 Matkan aikana – turvallisuuden varmistaminen

Matkustuskohteen olosuhteet ja erityriskit määrittävät oleskeluun, liikkumiseen ja toimintaan liittyvien turvallisuusjärjestelyiden tarpeet. Henkilöturvallisuuteen liittyviä asioita kannattaa kuitenkin korostaa kaikessa matkailussa, erityisesti silloin kun matkustaa perheen kanssa.

Kaikessa matkailussa turvallisuuden varmistamisen perustana ovat henkilökohtaiset turvallisuustoimenpiteet, joiden tarkoituksena on ennalta ehkäistä mahdollisimman pitkälle erilaisia matkan aikana kohdattavia riskitilanteita sekä antaa toimintamalleja vaara- ja vahinkotilanteiden toteutumisen varalle.

Perusturvallisuuden varmistaminen - yleistä

Huomio matkalla seuraavat asiat:

- tutustu matkakohteeseen etukäteen, tiedosta riskit ja ole tietoinen mitä ympärilläsi tapahtuu
- noudata kohdemaan lakeja ja kunnioita paikallisia tapoja ja uskontoa
- pidä matalaa profiilia, turhan huomion herättämistä tulisi välttää kaikilla matkoilla
- riskimaissa vältä rutiineja: vaihtelee päivittäisiä lähtö- ja tuloaikoja sekä sisään- ja ulosmenoreittejä, suunnitelmalliset rikolliset suunnittelevat tekonsa etukäteen ja tarkkailevat kohdettaan ennen tekoa
- suhtaudu terveen kriittisesti poikkeaviin tapahtumiin
- mikäli matkalla on mukana turvahenkilöstöä, raportoi heille havaitsemistasi poikkeamista, he osaavat tehdä oikeat johtopäätökset havainnoistasi
- suunnittele toiminta vaara- ja uhkatilanteiden varalle etukäteen

Saadaksesi lisää tietoa matkustamiseen liittyvistä perusasioista, tutustu Ulkoministeriön laatimaan Turvallista matkaa -esitteeseen: <http://formin.finland.fi/>